

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีจุดเริ่มต้นจากพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาประเทศซึ่งจะต้องเน้นการสร้างพื้นฐาน คือ “พอมี พอกิน พอใช้” ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยวิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงนับได้ว่า คำว่า “พอมีพอกิน” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 คือที่มาของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” พระบรมราโชวาทดังกล่าว ทรงมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาให้พสกนิกรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเกษตรกรได้มีโอกาสพอกินพอใช้ ตามแนวกระแสพระราชดำรัสในปี พ.ศ. 2517 พระองค์ทรงศึกษาค้นคว้าทดลองอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2537 พระองค์ได้ทรงเผยแพร่แนวความคิด “ทฤษฎีใหม่” เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง เกษตรกรจะต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลักเหลือจึงขาย ขั้นตอนที่สอง ถ้ามีผลผลิตมากเกินไปจนจำเป็นในการบริโภคให้รวมกลุ่มหรือแปรรูปก่อนการจำหน่าย ขั้นตอนที่สาม เมื่อกลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็งก็สามารถร่วมมือกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) จัดตั้งและบริหารสหกรณ์ ช่วยการลงทุนและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต (อภิชัย พันธเสน, สรวิชญ์ เปรมชื่น และพิเชษฐ เกียรติเดชปัญญา. 2546 : 4-5)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับภาครัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ รอบครอบ ระมัดระวังในการนำหลักการทางด้านวิชาการทุกแขนงของสาขาอาชีพ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนไทยทุกระดับ ให้ปลูกจิตสำนึกจากภายในจิตใจในเรื่องคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน อดทน มีสติปัญญาในการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อดำเนินการดำรงชีพ

เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม มีความมั่นคง ยั่งยืน และสมดุลพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

แนวคิดพื้นฐานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ถึงฉบับที่ 10 ยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองโดยยึดหลักทางสายกลาง และตามแผนบริหารราชการแผ่นดิน 4 ปี (พ.ศ. 2548-2551) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดความยากจนทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชน ระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับบุคคลโดยมีเป้าหมายที่จะแก้ไขความยากจนให้ได้ 7.5 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นคนยากจนในภาคเกษตรประมาณ 6 ล้านคน จนกระทั่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2548 มอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยเฉพาะการจัดที่ดินให้แก่เกษตรกรซึ่งได้ลงทะเบียนผู้ยากจนไว้ จึงมีแนวคิดจัดตั้งนิคมเศรษฐกิจพอเพียงโดยน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก ดังนั้นเพื่อให้ยุทธศาสตร์การจัดความยากจนบรรลุผล จึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยยึดหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ปัญญา เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. เน้นการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ (Skill Practice) เพื่อให้เกษตรกรรู้จักการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และเข้าถึงโอกาสใหม่ ๆ

3. เน้นการนำที่ดินที่ถูกลดปล่อยให้รกร้างว่างเปล่ามาใช้ประโยชน์ในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรยากจน ควบคู่กับการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. เน้นการรวมกลุ่มเกษตรกร ให้พึ่งพาช่วยเหลือกันในรูปแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อช่วยเหลือด้านการเกษตร อันสามารถจะเชื่อมโยงไปสู่การส่งออกในรูปแบบการทำ Contract Farming กับบริษัทเอกชน (สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน. 2549 : 8)

ปัญหาความยากจนถือว่าเป็นปัญหาที่ต้องได้รับแก้ไขอย่างเร่งด่วนของชาติจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึงฉบับปัจจุบัน ยังให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเฉพาะเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อเป็นพลังของแผ่นดิน ทั้งนี้จากการขึ้นทะเบียนคนจนของกระทรวงมหาดไทย (พ.ศ. 2547) พบว่าปัญหาความยากจนที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาหนี้สิน ร้อยละ 38.37 ปัญหาด้านที่ดินทำกิน ร้อยละ 32.53 ปัญหาที่อยู่อาศัย ร้อยละ 15.51 และปัญหาด้านอื่น ๆ ร้อยละ 13.59 ของปัญหาทั้งหมด เกษตรกรมีปัญหาด้านที่ดิน

ทำกินซึ่งถือเป็นทุนของชีวิตและเป็นปัญหารากฐานที่สำคัญ เมื่อคนจนไม่มีที่ดินทำกินหรือแม้กระทั่งเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินแต่ไม่สามารถสร้างความมั่นคงในชีวิตได้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากคุณภาพดิน แหล่งน้ำ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ภัยธรรมชาติ ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้คนยากจนไม่สามารถรักษาที่ดินทำกินไว้ได้ ส่งผลให้เกษตรกรต้องประสบปัญหานี้สืบเป็นอย่างมาก สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีภารกิจสนองนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรมีที่ดินทำกิน และมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย พร้อมกับมีการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรเพื่อให้มีรายได้และมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้มีการดำเนินการจัดตั้งพื้นที่นคมเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเกษตรกรที่เป็นสมาชิกถือสิทธิ์ในเขตปฏิรูปที่ดินที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแก่นในการดำรงชีพ และได้มีการคัดเลือกเกษตรกรที่มีความโดดเด่นในการดำรงชีพที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปัจจัยความเป็นอยู่ การผลิตด้านการเกษตร สังคม และสิ่งแวดล้อมมาเป็นเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินแต่ละจังหวัด เกษตรกรต้นแบบที่ได้รับการคัดเลือกเรียกว่า “ปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน” (สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน. 2550 : คำนำ) สำหรับในภาคการเกษตรปัจจัยความสำเร็จตามแนวคิดพอเพียง คือ มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่และรู้จักปรับวิถีคิดเป็นพึ่งพาตนเอง โดยการใช้ภูมิปัญญาของตนเองหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบอาชีพ และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองที่สำคัญคือ ปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก จะทำให้เกษตรกรลดการพึ่งพิงจากภายนอกได้มาก (จากภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง. 2549 : 40)

ปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ให้กับสมาชิกอื่น ๆ ไม่ว่าบุคคลทั่วไป เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินและเกษตรกรที่อยู่นอกเขตปฏิรูปที่ดิน และเป็นผู้ถ่ายทอดจากประสบการณ์ของตนเองที่มีอยู่ให้ผู้สนใจเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้ที่กำลังประสบปัญหาการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นกระบวนการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ การฝึกฝนทักษะและแนวคิดให้มีความสามารถพอที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้อยู่ได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไป การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรที่ยั่งยืนคือ การให้เกษตรกรเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ว่าควรจะเรียนรู้อย่างไร จะเป็นการช่วยให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ดีกว่าการให้เรียนรู้แต่ข้อความจริง (Fact) (สุรางค์ โคว์ตระกูล. 2541 : 340) ถึงแม้ว่าปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินที่มีองค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ และทำการถ่ายทอดจากประสบการณ์ของตนเอง เพื่อชี้แนะให้เกษตรกรที่มีปัญหาในการดำรงชีวิต แต่บางครั้งความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนานของปราชญ์เกษตรอาจจะจะเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) คือ สิ่งที่รู้แต่ไม่อาจ

แสดงออกได้อย่างรวดเร็วต้องถ่ายทอดผ่านวิธีการลงมือปฏิบัติจริง เปรียบเทียบ อุปมาอุปไมยและการถ่ายทอดให้รับรู้ เช่น สัตฺยชาตฺยณฺณ สามัญญํ สํณิก คฺลยพินิจ (นําทิพฺพํ วิภาวีน. 2537 : 29)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า เป็นการศึกษาเพื่อหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แต่ยังไม่มีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของมนุษย์ที่สามารถดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งที่ได้รับการศึกษาในระบบเพียงระดับประถมศึกษาโดยเฉพาะปราชญ์เกษตรที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินที่ถือเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรรายย่อยที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอัตชีวประวัติของปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน และศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์เกษตรที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและลึกซึ้ง วิธีการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (Case Study) เป็นการศึกษาในเชิงลึก ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาที่ช่วยให้ทราบถึงลักษณะธรรมชาติ ประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยมีกรอบแนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างกว้าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตชีวประวัติของปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

คำถามการวิจัย

1. อัตชีวประวัติของปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินเป็นอย่างไร
2. ปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน
2. เกษตรกรและบุคคลทั่วไปสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
3. เป็นแนวทางให้หน่วยงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในส่วนที่รับผิดชอบให้สามารถดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. เป็นแนวทางในการศึกษา วิจัย และพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อศึกษาประวัติชีวิตของปราชญ์ด้านการเกษตรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้คัดเลือกปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 3 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินคือ เป็นปราชญ์เกษตรที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นผู้แต่งตั้งในเขตปฏิรูปที่ดิน มีการศึกษาไม่สูงกว่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แต่มีชื่อเสียงและผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดินหรือระดับจังหวัดหรือระดับประเทศว่า สามารถพัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้ มาทำการศึกษาในเชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่ทำให้ปราชญ์ด้านการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตเป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถาวร

ปรัชญา หมายถึง แนวทาง ความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ หรือเป็นระบบของหลักการเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวการปฏิบัติให้พออยู่ พอกิน ซึ่งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมคือไม่มากเกินไป และไม่น้อยจนต้องทำให้ตัวเองต้องเดือดร้อน รู้จักความพอประมาณ มีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในทางปฏิบัติเปรียบเสมือนเกราะป้องกันมิให้เป็นปัญหาภายนอกหน้า ด้วยการใช้ความรู้ก่อให้เกิดประโยชน์ตลอดจนความมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤติ และทำให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกภายใน ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรู้มาใช้ในการวางแผน และเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยตนเอง เพื่อพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีใหม่ หมายถึง รูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียงนี้มี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 คือ การจัดการผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหของเกษตรกรบนพื้นที่จำกัด และมีแหล่งน้ำพอใช้ การดำเนินการจัดสรรบนพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ขุดสระเก็บน้ำ (แยกหลายบ่อ) ประมาณ 30% การปลูกพืชผสมผสาน ประมาณ 30% การปลูกข้าวเพื่อการบริโภค ประมาณ 30% ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ประมาณ 10% ยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 2 มีการรวมพลังของเกษตรกรในรูปแบบกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อดำเนินการตอบสนองมากกว่าความจำเป็นในการบริโภค บนพื้นฐานความไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติในชุมชนและสังคม

ขั้นที่ 3 กลุ่มเกษตรกรมีความแข็งแกร่งในด้านการต่อรองมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน การลงทุน การจัดการ บุคลากร เทคโนโลยีการผลิตและช่องทางการตลาด และเกษตรกรยังสามารถแปรรูปผลผลิตเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรขยายโอกาส

ปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน หมายถึง เกษตรกรที่ได้รับหนังสืออนุญาตเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน ส.ป.ก. (ส.ป.ก. 4-01) และมีองค์ความรู้โดดเด่นในเรื่องการขับเคลื่อนกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนภาคเอกชนและภาครัฐ โดยการคิดค้น ประยุกต์ พัฒนา ภูมิธรรมและภูมิปัญญาให้ผสมผสานกับประสบการณ์เดิมที่ใช้กับชีวิตประจำวัน เพื่อจัดการและแก้ปัญหาทุกกิจกรรม น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิตและการผลิตด้านการเกษตร สังคม สิ่งแวดล้อมสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า พร้อมเป็นต้นแบบพื้นฐานด้านกิจกรรมแต่ละพื้นที่

นิคมเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การจัดสรรที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินควบคู่กับการสร้างอาชีพให้เกษตรกรในรูปแบบนิคม หรือการรวมตัวเป็นสหกรณ์ ที่สำคัญคือการนำแนวพระราชดำริมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าความยากจนให้เกษตรกร

กรณีศึกษา (Case Study) หมายถึง การศึกษาในลักษณะเป็นรายกรณี เช่น การศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่ขึ้นกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีภารกิจหลัก ดังนี้

1. ปฏิรูปที่ดิน (Land Reform) โดยจัดทำที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ ลดรายจ่าย ขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนควบคู่กับการฟื้นฟูธรรมชาติ
 2. ปฏิรูปเกษตรกร (Farmer Reform) ฝึกอบรมอาชีพควบคู่การเรียนรู้ด้านจริยธรรม
 3. ปฏิรูปการจัดการ (Management Reform) เน้นการรวมกลุ่มเกษตรกรให้พึ่งพาช่วยเหลือกัน
- ในรูปสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน โดยใช้การตลาดนำการผลิต